

Toplum Raporu

HEKİMİN ÖRGÜT ÜYESİNİ TEDAVİ ETMESİNİN HUKUKSAL ÇERÇEVESİ

Av. M. Sezgin TANRIKULU *

Son zamanlarda örgüt üyelerini tedavi eden hekimlerin, örgütü yardım ve yataklık etmekle suçlandıkları, hatta yargılandıkları görülmektedir (1) (2) (3). Bu nedenle, hekimin örgüt üyesi olduğunu bildiği bir şahsı tedavi etmesinin hukuksal çerçevesinin bilinmesinde büyük yarar vardır.

Hekim kavramı, Tıp Fakültesini bitirmiş, pratisyen veya uzman olsun insan sağlığı ile uğraşan, hastalıkları tanımayı ve iyileştirmeyi kendine meslek edinen kişiyi ifade etmektedir (4). Kimlerin hekimlik yapabileceği de 11.4.1928 tarih ve 1219 sayılı "Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun"la belirlenmiştir. Bu kanuna göre de Tıp Fakültesini bitirmiş olmak, Türk vatandaşı olmak, belirli cezalara mahkum olmamak veya akıl hastası bulunmamak kaydıyla herkesin hekimlik yapabileceği düzenlemesi getirilmiştir. Hekimlik mesleğini icra edebilmek için aranan bir diğer koşulda, hekimin Tabib Odasına üye olması gereğidir. Bu koşul da 6123 sayılı Türk Tabipler Birliği Kanununun 6. maddesi ile aranmaktadır.

Türk Ceza Yasasının örgüte yardım ve yataklık suçunu düzenleyen 169. maddesi;

"...her kim böyle bir cemiyete ve çeteye hal ve sıfatlarını bilerek barınacak yer gösterir veya yardım eder yahut erzak veya esliha ve cephaneye veya elbise tedarik eder veya her ne suretle olursa olsun hareketlerini teshil ederse üç seneden beş seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır." düzenlemesine yer vermiştir.

Yasada örgüt ve örgüt üyelerine yardımın ne şekilde yapılacağına özel şekilleri belirtilmemiş, her olayın özelliğine göre suç'un oluşup oluşmayacağı hakim takdirine bırakılmıştır. Uygulamada ise soruşturmayı yürüten makamlar, hekimin örgüt üyesini tedavi etmesini örgüte yardım olarak kabul etmekte ve hekimler bu nedenle ceza kovuşturmalarına maruz kalmakta, hatta tutuklanabilmektedirler.

Yargıtay kararları ile oluşan içtihatlarla göre, Türk Ceza Yasasının 169. maddesinde tarif edilen suç'un oluşabilmesi için.

- 1 - Silahlı çete veya cemiyetin bulunması.
- 2 - Bu cemiyetin T.C.Y.'nin 125, 131, 146, 147, 149 ve 157.nci maddelerindeki yazılı cürümleri işlemek için teşkil olunması.
- 3 - Gaye'yi bilerek ve sonucunu isteyerek yardım etme şartlarının gerçekleşmesi gerekir (5).

Hekimin, örgüt üyesini tedavi etmesine T.C.Y.'nin 169. maddesi çerçevesinde bakıldığında, yukarıda sıraladığımız şartların birlikte gerçekleşmesi halinde, suç'un oluşabileceği görülecektir.

Ancak soruna yani hekimin örgüt üyesini bilek tedavi etmesine T.C.Y.'nin 169. maddesi açısından bakmak tabiri caiz ise **abesle iştigaldir**. Şöyleki:

Hekim, mesleki bilgi ve tecrübesini hastası için kullanmaya mecburdur. Bu mecburiyet, hekimliğin ön şartı olan "mesleğe bağlılık yemininden" kaynaklandığı gibi, meslek ahlakı da hekimin, hastaya karşı bilimin ve bilgisinin tüm olanaklarını kullanmasını mecbur kalmıştır. O halde hekim, kendisine tedavi için başvuran hastaya bakmak, onu tedavi etmek, tıp ilminin tüm olanaklarını hastaya sunmakla görevlidir. Hekime müracaat eden hastanın örgüt üyesi olması, Hekimin bu mecburiyetini ortadan kaldırmamaktadır. Zira, yukarıda andığımız, "Mesleğe Bağlılık Yemininde" aynen şu ibare vardır:

"Din, ulus, ırk, parti politikaları yada toplumsal durumla ilgili değerlendirmelerin görevimle hastanın arasına girmesine izin vermiyeceğim."

O halde bu yemin uyarınca, hekim örgüt üyesi olduğunu bildiği şahsı tedavi edecektir. Ayrıca, örgüt üyesi açısından da tedavi olabilme sağlığının bir parçasıdır. İnsan hakları ile ilgili uluslararası bildiriler (Evrensel İnsan Hakları Bildirisinin 25). Avrupa Sosyal Haklar Anlaşmasının 13. maddesi) sağlık hakkı ile ilgili düzenlemelere yer vermiştir (6). 1982 Anayasasının 56. maddesinde de benzer bir düzenleme yer almaktadır.

* Diyarbakır Bölge Barosu Başkan Yardımcısı, Kamu Hukuku Bilim Uzmanı

Burada akla gelen sorun, hekimin örgüt üyesini tedavi ettikten sonra, ihbar mükellefiyetinin bulunup bulunmadığı sorunudur. Öncelikle, şunu belirtmek gerekir ki, genel olarak yasalar yurtaşlara suçların ihbar edilmesi gibi bir görev yüklememişlerdir (7). Hekimlerle ilgili, bu konudaki özel düzenleme T.C.Y.'nın 530. maddesinde yer almaktadır. Bu maddeye göre:

"Hekim, cerrah, ebe, yahut sair sıhhiye memurları eshas aleyhinde işlenmiş bir cürmün asarını gösteren ahvelde sanatlarının icapettiği yardımları ifa ettikten sonra keyfiyeti adliye'ye veya zabıtaya bildirmezler yahut ihbar hususunda teahhur gösterirlerse bu ihbar kendilerine yardım ettikleri kimseyi takibata maruz kılacak ahval müstesne olmak üzere otuz liraya kadar hafif cezayı nakdiye mahkum olurlar" düzenlemesi yer almıştır. Bu madde hükmüne göre hekim, şahıs aleyhine işlenmiş bir cürmün eserini gösteren durumlarda, gerekli yardımı yaptıktan sonra durumu ihbar etmek zorundadır. Ancak bu yükümlülükleri sadece şahıs aleyhine işlenmiş bir cürme tesadüf etmesi halinde söz konusudur. Başka bir deyişle hekim, şahıs aleyhine işlenen suçun dışında bir cürmün izlerini görürse aksine ihbar da bulunmamak zorundadır. Yine ihbari söz konusu olan kişi, eğer bir suç'un faili ise, ihbar halinde koğuşturma yapılabileceğinden hekim için ihbar etmeme mükellefiyeti vardır. Bu düzenlemenin T.C.Y.'nin 530. maddesinde yer almasının nedeni, hekimin esas görevi olan kişileri tedavi etmelerini ve hekimlik görevinden doğan sır saklamayı sağlamaktır. Bunun yanında ihbar edileceği endişesini düşünerek hekime başvurmaktan çekinmemeyi de sağlamaktır (9).

Yasa metninden de anlaşılacağı üzere, hekimin örgüt üyesini tedavi etmesi halinde, tedavi ettiği hastanın örgüt üyesi olması nedeniyle ihbar durumunda kovuşturmayla uğraması kuvvetle muhtemel olduğundan ihbar etmeme zorunluluğu vardır. Bu zorunluluk hekimlik mesleğinin icrasıyla doğrudan ilgili olduğu gibi, T.C.Y.'nin 530. maddesinde hekimlik mesleğinin yerine getirilmesi sırasında her hekimin uymakla zorunlu olduğu meslek ilkeleri ile de doğrudan ilgilidir.

Tıbbi Deontoloji Nizamnamesinin (10) 4. maddesinde, "tabiblerin meslek ve sanatını icrası sırasında öğrendikleri sırları kanuni mecburiyet olmadıkça açıklamıyacakları konusunda düzenleme yer almış ve aynı nizamnamenin 1. maddesi ile de sayılı Türk Tabipler Birliği Kanunu uyarınca odalara kayıtlı bulunan tüm tabiplerin bu hükme uyması zorunluluğu getirilmiştir. Yani tabip, mesleği nedeniyle öğrendiği sırrı açıklamıyacaktır. Hastanın örgüt üyesi olması da hekim açısından meslek sırrıdır.

Hekimler için öngörülen bu zorunluluk, Tıbbi Deontoloji Nizamname'sinin dışında Dünya Hekimler Birliğinde de yer almıştır. Silahlı Çatışma Dö-

nemlerine ilişkin kurallarında yer aldığı düzenlemeye göre: "Hekim, hiç bir zaman mesleki gizliliği gözetmesi nedeniyle kovuşturulamıyacaktır". (10), Aynı şekilde Hastanın Hakları Bildirgesinde de "Hastanın, kendisiyle ilgili tıbbi ve kişisel bilgilerin gizliliğine gereken saygıyı göstermesini hekimden beklemeye hakkı vardır" (12) düzenlenmesi yer almıştır.

Bu düzenlemeler karşısında, kendisi açısından kişisel gizlilik arzeden ve ihbari halinde kovuşturulması söz konusu olan örgüt üyesi hastayı tedavi etmesi halinde hekimin ihbar etmeme zorunluluğu vardır. Bu zorunluluğun ihlali, yani hekimin örgüt üyesi hastayı tedavi ettikten sonra ihbar etmesi meslek ahlakı ile ve yasal düzenlemeler ile bağdaşmayan bir davranış olacaktır.

Bu açıklamalar ışığında, hekimin mesleki görev çerçevesi içerisinde örgüt üyesini tedavi etmesini örgüt'e yardım ve yataklık olarak değerlendirmek izah edilmeyecek bir hukuki hatadır. Bilinenin aksine, hekimin kendisine tedavi için başvuran örgüt üyesini tedavi etmek ve ihbar etmemek zorunluluğu vardır. Dileriz soruşturmayı yürüten makamlar hekimler açısından meslek sırrının açıklanması ile yakından ilgili bu davranışlar içine girmezler, hekimlerden ihbarcı olmalarını beklemezler.

KAYNAKLAR

1. Diyarbakır D.G.M. Cumhuriyet Başsavcılığının 26.10.1992 tarih, Hazırlık: 1992/2994, Esas: 1992/1175, İddianame: 1992/1132 sayılı iddianamesi.
2. Diyarbakır D.G.M. Cumhuriyet Başsavcılığının tarih, Hazırlık: 1991/ , Esas: 1991/ , İddianame: 1991/ sayılı iddianamesi.
3. Diyarbakır D.G.M. Cumhuriyet Başsavcılığının tarih, Hazırlık: 1992/ , Esas: 1992/ , İddianame: 1 sayılı takipsizlik kararı.
4. Türkçe Sözlük, T.D.K. Yayınları Ankara 1974, sh.371, Çetin Aşçıoğlu, Doktorların Hukuki ve Cezai Sorumluluğu, Ankara 1982, sh.17.
5. As. Y.3.D. 11.12.1973 T. 182.249 K., Adnan Hamzaoğulları, Reşit Orhan İzgü, Cenap Gürpınar Ceza ve Usul Kanunları Ankara 1984, sh.299, C.G.K., 17.6.1985, 9/111/384 K., Yılmaz Güngör Erbudak, İctihatlı Türk Ceza Kanunu, Ankara 1991, sh.260.
6. Dr. Köksal Bayraktar, Hekimin Tedavi Nedeniyle Cezai Sorumluluğu, İstanbul 1972, sh.21.
7. Dr. Süheyl Donay, Meslek Sırrının Açıklaması Suçu, İstanbul 1978, sh. 106.
8. Ç. Aşçıoğlu, sh. 147.
9. S. Donay sh. 107-108, Aşçıoğlu 147-148, Ömer Kaya Ön Ödemeye Bağlı Suçlar İzmir 1982 sh.80-81, Nejat Öztürk Türk Ceza Kanunu İstanbul 1970, sh.720-721, Majno Türk Ceza Kanunu Şerhi Ankara 1981 sh.258-266.
10. 3.1.1960 Tarih ve Karar Sayısı: 4/12578.
11. Dünya Hekimler Birliği Bildirgeleri, Ankara Tabip Odası Yayınları sh.161.
12. Dünya Hekimler Birliği Bildirgeleri, Ankara Tabip Odası Yayınları sh. 47.